

Dkt. Marv Wilson, Manabii, Kipindi cha 29, Isaya, Mandhari Teule

© 2024 Marv Wilson na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Marv Wilson katika mafundisho yake kuhusu Manabii. Huu ni kipindi nambari 29, Isaya, Mandhari Teule.

Sawa, niko tayari kuanza.

Kwa hivyo tuombe, tafadhali. Kwa siku hii, tunakushukuru, Baba yetu. Tunatambua kila siku, kama zawadi kutoka kwako, uhai wenyewe. Hatuwezi kujieleza bila wewe. Wewe si muumba wetu tu, bali pia mtegemezi wetu. Tunatambua hilo.

Tunakushukuru kwa furaha ya kuishi. Hapa Gordon, tunakushukuru kwa jumuiya ya imani tunayoishi, ili tuweze kutiana moyo, kuchochana kwa matendo mema, kwa ubora wa maisha, kwa maono ya jinsi ulimwengu huu utakavyokuwa kupitia watumishi waliojitolea kwako wanaoenda ulimwenguni kuishi Kristo. Omba kwamba manabii wataimarisha mawazo yetu tunapojenga Weltanschauung yetu ya Kikristo, ulimwengu wetu, na mitazamo yetu ya maisha.

Tupe uwezo wa kutofautisha kati ya kweli na uongo, halisi na bandia, na halisi na bandia. Tunajua hili si rahisi. Tunakushukuru kwamba neno lako lina jukumu muhimu tunapofanya maamuzi, tunapofikiria kupitia imani yetu. Kwa hivyo, tuongoze kufikia lengo hilo, naomba, kupitia Kristo Bwana wetu. Amina.

Sawa, tunajifunza mada kadhaa tofauti katika Isaya.

Leo nataka nianze kidogo kuhusu kile Isaya anachosema kuhusu jamii ya wanawake wa Yerusalemu. Unapoendelea kusoma sura ya 1-27, ukijiandaa kwa mtihani wa Biblia ya Kiingereza, mtu anaweza kufikiria kwa mtazamo wa kwanza kwamba Isaya alikuwa mchochezi wa chuki za wanawake. Alikuwa mtu anayewachukia wanawake.

Anawakosoa sana wanawake wa Yerusalemu, lakini tena, tunapaswa kuiweka katika muktadha wa Biblia kwa ujumla. Katika 3:16 anazungumzia binti za Sayuni wanaotembea huku na huko wakiwa wamenyoosha shingo zao, wakitazama kwa macho yao kwa anasa, wakicheza-cheza wanapokwenda, na wana tabia ya kutoa kelele wanapojikwaa na mapambo yao yanayofunika vifundo vya miguu yao. Na kwa Isaya, ambaye tena ana shauku hii ya kufichua mbele za Mungu moyo wa mwanamke wa Yerusalemu, kama tulivyoona katika sura ya 1, si tu ishara za nje za dini au uchaji Mungu au kujaribu kuwavutia watu.

Jambo ninalofikiria katika sehemu hii ambalo Isaya anataka kuwavutia wasomaji wake zaidi ni kwamba Mungu anataka moyo mnyofu na wa kimungu kuliko kitu

kingine chochote, hasa unashinda ubinafsi, aina ya kujionyesha kwa nje, akisema, njoo unitazame , na nabii anasema kuna kitu kirefu zaidi. Usijitoe tu kwa mitindo ya hivi karibuni katika mitindo ya nywele, vito, na mavazi. Kujipamba kuna nafasi yake, lakini kama kitu kingine chochote, mada ya unyenyekevu na mada ya usawa ni muhimu sana kwa sababu mvuto wa kibinafsi sio jambo muhimu kwa watu wa Mungu.

Sasa, unapochunguza mistari hii, unaweza kudhani ulikuwa unapitia Neiman Marcus au Gucci au Macy's au mahali pengine ambapo mitindo ya hivi karibuni ipo kwa sababu wanawake hawa, maana yake ni Isaya, walikuwa wakivaa kama miungu wa kike wa ulimwengu wa kale. Kwa kweli, baadhi ya lugha hapa inafanana sana na jinsi miungu ya kike katika ulimwengu wa Mesopotamia ilivyoonekana. Na hivyo, kwa kuwa maskini wa Yerusalemu, wasiwasi mkubwa wa shauku na shauku ya kinabii, wanawake hawa wanaonyesha kwa ushupavu mwonekano wa nje.

Kidogo cha haya katika Amosi 4, ambapo inasema kuhusu wanawake ambao katika anasa zao na katika uchoyo wao waliwapigia kelele waume zao, walete ili tunywe kama ng'ombe wa Bashani. Walikuwa wavivu, na walikuwa wanyenyekevu. Na kwa hivyo, sasa nabii wa ufalme wa kusini anarudi kwenye mada hii.

Mtu anaweza kujiuliza ni kwa nini mapambo haya yote hapa yametajwa kwa undani. Na tena, ni kwa sababu ya nje, mapambo ya vifundo vya miguu, vitambaa vya kichwani, nguzo za mwezi mpevu, shanga, bangili, mitandio, kofia za kichwani, vitambaa vya mikononi, mitandio, visanduku vya manukato, hirizi, pete za muhuri, pete za puani, mavazi ya sherehe, majoho, makoti, mikoba, mavazi ya kitani, vilemba, pazia. Ni aina ya orodha ya mapambo.

Na mambo haya ni muhimu sana. Yalikuwa ghali sana. Isaya hashutumumu uzuri na mvuto, au makala yenyewe, lakini anasema haya ni dalili ya nje au ishara ya tatizo la kimfumo.

Na tatizo hilo ni ufidadi wa moyo. Ni aina ya kiburi cha ndani kinachojidhihirisha kwa aina ya ujanja wa kiburi. Aina ya kiburi na majivuno na upendeleo katikati ya ufidadi mbaya na mbaya wa moyo.

Na kwa hivyo, Isaya, alichosema, kilijengwa juu yake bila shaka na Petro katika 1 Petro 3. 1 Petro anatoa hoja hiyo hiyo, 1 Petro 3:3 na 4, akimaanisha wanawake. Urembo wenu haupaswi kutoka katika mapambo ya nje kama vile kusuka nywele na kuvaa dhahabu, vito vya mapambo na mavazi mazuri. Badala yake, unapaswa kuwa ule wa utu wenu wa ndani, uzuri usiofifia wa roho ya upole na utulivu ambayo ni ya thamani kubwa mbele za Mungu.

Kwa maana hivi ndivyo wanawake watakatifu wa zamani waliomtumaini Mungu walivyojifanya warembo. Kwa hivyo, Petro anafanya nini basi? Petro anatumia tena

mwelekeo huo wa ndani wa kiroho. Sio kuwavutia watu kwa mng'ao wao wa nje na gharama kubwa kwa sababu wanawake hawa hawakuwa wanyenyekevu.

Tatizo hapa kimsingi halikuwa la mavazi bali lilikuwa la moyo. Lilikuwa la ndani. Kama mstari wa 16 unavyosema, walikuwa wamejivuna.

Nahau ya kutembea na shingo iliyonyooshwa ni mfano tu wa nahau ya Kiebrania. Kuna nahau nyingi hizi ambazo ni dhahiri sana katika maelezo yake. Kunyoosha shingo katika Mashariki ya Karibu ya kale, ikiwa ni pamoja na katika utamaduni wa Kiebrania, ilikuwa ni ishara ya kiburi na majivuno.

Macho yao yanavutia, inasema katika mstari wa 16, yakitamani kuvutia. Hawakuwa na kiburi. Hawakuwa na kiasi.

Walikuwa wazuri. Utaona jinsi nabii hapa anavyosema, sawa, Bwana ataadhibu aina hii ya kiburi ambapo kipele kitakuwa mahali pa uzuri. Hiyo ina maana gani? Naam, nywele ni mahali pa uzuri, utukufu wa mtu.

Kwa kweli, itaanguka. Ukienda chini hadi mstari wa 24, ambapo una tofauti kati ya nguo za kifahari, upande mwingine wa hilo ni kwamba unapata uozo badala ya mshipi mzuri kiunoni mwako. Utapata kamba, ambayo inaweza kumaanisha kuchukuliwa uhamishoni kwa sababu tuna michoro ya watu wa nyakati za Biblia wakiongozwa mbali na kamba kiunoni mwao.

Nimetaja ndoano za samaki, kwa hivyo hiyo inaweza kuwa dokezo la uhamisho. Badala ya nywele zilizopangwa vizuri, upara. Badala ya uzuri, aibu.

Badala ya vazi la kifahari, gunia tu, ambalo ni ishara ya maombolezo au msiba au janga. Kwa hivyo, Mungu, kana kwamba anasema atageuza meza katika hukumu. Na wale wanaofurahia aina hii ya kufichuliwa kwa nje watajiweka mgongoni mwao, wataadhibiwa kwa kauli kali yenye uchungu sana katika mstari wa 17, wakiweka wazi sehemu zao za siri.

Kufichua mambo yasiyo ya adabu. Je, hilo linaweza kumaanisha ubakaji? Je, hilo linaweza kumaanisha uzinzi, uharibifu wa vita? Anadokeza tu. Vitu vingi katika mistari ya 18 hadi 23 ni vitu vilivyovaliwa na Ishtar.

Ninataja ISHTAR kubwa kwa sababu Ishtar ni neno ambalo neno letu la Kiingereza Easter linatokana nalo. Sasa, kuna baadhi ya Wakristo ambao wana matatizo halisi na neno Easter kwa sababu ya asili yake ya kipagani. Ishtar alikuwa Zuhura wa Babeli au Aphrodite, mungu wa kike wa ngono, uzazi, mapenzi, Ishtar.

Una nini katika Pasaka? Una mayai ya Pasaka, una kuzaliwa upya kwa uhai na asili inapoanza kuwa hai, na kadhalika. Kwa kweli nina marafiki wachache ambao

hawangepatikana na neno Pasaka midomoni mwao. Ni Siku ya Ufufuo, ni Jumapili baada ya sherehe ya Ijumaa Kuu.

Hawatasema neno. Hivyo ndivyo walivyo. Naam, hatuwezi kuwa thabiti kabisa katika hilo.

Hakika, tunapopitia siku za juma, tunataja majina ya miungu mingi iliyoko huko juu katika eneo la Ulaya Kaskazini ambayo wakati mwingine tunaishi. Hatuwezi kujisafisha kabisa. Tunaposema Januari, tunaweza kuwa tunamrejelea mungu anayefungua mwaka, Janus, katika ulimwengu wa Kirumi.

Kwa hivyo, kusafisha lugha ya Kiingereza kutokana na ushawishi wa kipagani, kama Rais Bush angesema, sitafanya hivyo. Sitafanya hivyo. Haifanyi kazi.

Hata hivyo, orodha ya vitu hivi iliambatanishwa na mungu huyu wa uzazi, Ishtar, uzazi. Kwa hivyo, kulikuwa na maana ya kipagani. Katika ulimwengu wa kale, hii ilikuwa muhimu sana kutoka kwa utamaduni uliokuzunguka, ambayo inaweza, bila shaka, kuwa sababu kwa nini Wayahudi hawakuwa wakichemsha mbuzi wachanga katika maziwa ya mama kwa sababu hiyo ilikuwa desturi ya kipagani ya Wakanaani.

Usimwone mtoto kwenye maziwa ya mama yake. Imeripotiwa mara tatu katika Torati. Na kadri marabi walivyoendelea kukuza kwamba, walisema, msichanganye bidhaa za maziwa na bidhaa za nyama pamoja.

Watenganishe. Kwa hivyo, ukifuata sheria za lishe za kibiblia, asili ya yote hayo inaweza kuwa ilitoka katika ulimwengu wa kipagani ambapo ili kumdanganya mungu wa Kanaani, ulichukua mbuzi mchanga na kumchemsha katika maziwa ya mama yake ili kupata usikivu wa mungu ili kupokea zawadi na faida kutoka kwa mungu huyo. Kwa hivyo, kuna kujitenga na aina hizo za maana ambazo zinaweza kuambatana na kitu kama hicho.

Na kama tunavyojua, katika ulimwengu huu wa maadili ya kiitikadi, ukiendelea kula nyama iliyotolewa kwa sanamu, unaweza kusababisha mtu mwingine karibu nawe kujikwaa. Hilo linaweza kuwa tatizo kwa sababu ya maana za kipagani za nyama hiyo. Sasa, kwako, nyama inaweza kuwa nyama, lakini kile kilichofanywa na nyama hiyo na muktadha ambao inatoka kinaweza kusababisha matatizo fulani.

Na kwa hivyo, hili ni jambo, hasa katika ulimwengu wa kale, ambalo watu walikuwa wakilifahamu sana, hasa maana ya ibada ya sanamu. Kwa kweli, kwa mamia na mamia ya miaka, Wayahudi walikuwa na matatizo mengi hata ya kuzungumza kuhusu Yesu kwa sababu aliwakilisha ibada ya sanamu. Wakristo hao wameenda na kumfanya mwanadamu kuwa mungu.

Na kuna kitu, kama si ibada ya sanamu waziwazi, kuhusu hilo, bila shaka kipo. Kuna sehemu nzima katika Talmud inayoitwa, Kutumikia Sanamu na Kukataza Aina Hizi za Vitu. Kwa hivyo, huyu hapa Ishtar akiwa na bangili zake, akiwa na vitambaa vya kichwani, akiwa na mkufu wake wa mwezi mpevu. Mkufu mpevu uko katika mstari wa 18, labda kwa kutumia neno mpevu; mwezi mpevu unamaanisha nini? Mwezi, ndio.

Na Tera, dini ya baba yake Ibrahimu huko Uru wa Wakaldayo, ilikuwa nini, ibada ya mwezi? Tera anamaanisha nini? Mwezi. Mungu aliyeonekana.

Na mwezi ni nini? Hilali. Hilali ni Nanar, mungu wa mwezi. Na labda kutoka sehemu hiyo ya eneo la Tigri-Euphrates, tena inaakisiwa hata katika umbo la baadhi ya vipande hivi vya vito.

Kwa hivyo, tumejaribu kusesitiza kwamba kwa nabii, suala wakati huo lilikuwa la ndani, si la nje. Acha uzuri wa kweli wa watu wawaruhusu wavutiwe na ubora wako wa ndani, na tabia yako. Ule wa nje unafifia, na ule wa nje unapita tu.

Na kwa hivyo, tena, Biblia inarudi kwenye hatua hiyo. Usijielekezee sana, hiyo ni udanganyifu, unyenyekevu. Na uchaji wa kweli ndio kitu kinachovutia zaidi, sio kile unachovaa.

Nataka kuendelea na Wimbo wa Shamba la Mizabibu, ambao uko katika sura ya 5, mfano wa shamba la mizabibu. Sura ya 5, mistari ya 1-7. Acha nisome hili.

Ina kufanana kwa kushangaza katika sehemu kadhaa na Marko sura ya 12, mfano wa wapangaji. Acha nimwimbie mpenzi wangu wimbo wa mapenzi kuhusu shamba lake la mizabibu. Mpenzi wangu alikuwa na shamba la mizabibu kwenye kilima chenye rutuba nyingi.

Alichimba na kuondoa mawe yake, akapanda mizabibu mizuri ndani yake. Akajenga mnara katikati yake, akachimba kinu cha kukamulia divai ndani yake. Akatarajia itazae zabibu, lakini ikazaa zabibu mwitu tu.

Na sasa, enyi wenyeji wa Yerusalemu na watu wa Yuda, nawasihi, hukumuni kati yangu na shamba langu la mizabibu. Kuna nini zaidi cha kufanya kwa shamba langu la mizabibu kuliko ambacho sijafanya ndani yake? Na nilipotarajia lizae zabibu, mbona lizae zabibu mwitu? Na sasa nitawaambia nitakachofanya kwa shamba langu la mizabibu; nitaondoa ua wake.

Italiwa, nitaubomoa ukuta wake, itakanyagwa na kuiharibu.

Haitakatwa au kulimwa, na miiba na michongoma itamea. Pia nitaamuru mawingu yasinyeshe mvua juu yake. Kwa maana shamba la mizabibu la Bwana wa majeshi ni nyumba ya Israeli, na watu wa Yuda ni mmea wake wa kupendeza.

Alitazamia haki, tazama umwagaji damu kwa ajili ya haki, na tazama kilio. Hakuna mifano mingi katika Agano la Kale. Tunayo moja katika maisha ya Daudi wakati Nathani alipomchoma misumari na kusema, Atah Ha'ish , wewe ndiye mtu huyo.

Mfano mdogo wa mwana-kondoo. Na huo ulikuja , bila shaka, wakati Nathani alipokuwa akimtaka Daudi awajibike kwa dhambi mbili za uzinzi na mauaji. Lakini mifano ni nadra sana katika Agano la Kale.

Hapa tuna mfano wa shamba la mizabibu kuonyesha kwamba Yuda, kulingana na mada kuu sasa, picha kubwa, Isaya 1-29, hukumu. 40-66, tumaini, ukombozi, mustakabali. Kwa hivyo, katika sehemu hii, nusu ya kwanza ya Isaya ni hukumu.

Na unacho hapa ni mfano unaohusu hukumu kwa sababu Yuda amekuwa mwaminifu. Licha ya ukweli kwamba Yehova alikuwa amewapa mengi. Mfano unaanza, nitamwambia mpendwa wangu, au niache nimwimbie mpendwa wangu, nami nitaimba wimbo kuhusu shamba lake la mizabibu.

Kwa hivyo, nabii hapa anaimba wimbo kwa Yahweh, mpendwa wake. Na ni wimbo kuhusu shamba lake la mizabibu. Acha mfano utafsiri neno shamba la mizabibu katika mstari wa 7. Inasema shamba la mizabibu la Bwana wa majeshi ni nyumba ya Israeli na watu wa Yuda.

Kwa hivyo, tunazungumzia kaskazini na kusini, taifa zima. Mfano huu unahusu kilimo cha zabibu. Na, bila shaka, hii ilikuwa shughuli kuu ya kila siku ya Wayahudi kuhusu kilimo ambayo Yesu aliitumia.

Mimi ni mzabibu, nanyi ni matawi. Na hapa Yahweh anapanda shamba hili la mizabibu kwenye kile kinachoelezwa kama kilima chenye rutuba nyingi. Eneo hilo lilikuwa na rutuba nyingi.

Mizabibu hupenda udongo wenye mchanga au udongo uliolegea. Hupenda jua nyingi, na huwa ni bonasi nzuri usiku ikiwa kunaweza kuwa na umande mwingi. Ndiyo maana zabibu zilizokuwa Hebroni zilikuwa miongoni mwa bora zaidi.

Usisahau Yoshua na Kalebu waliporudi katika Nchi ya Ahadi na kuchukua mti wenye eshkoli , kishada cha matunda walichokuwa wamebeba kwenye miti. Kilijumuisha zabibu. Nao walikuja katika eneo la Hebroni kama sehemu ya upelelezi, mpelelezi, akipeleleza nchi.

Na hicho ndicho walicholeta kutoka Hebroni. Hebroni ni kilele cha milimani. Hebroni hapa chini, futi 3300 juu ya usawa wa bahari, ambacho ni kirefu kama nchi ya vilima ya Yuda inavyopata.

Na hapa ni maili 25-27 kusini mwa Yerusalemu. Yerusalemu ni 2700. Na kwenye Yom Kippur, mchungaji Yoma wa Talmud anasema, huwezi kuanza sala za asubuhi kwa ajili ya Yom Kippur hadi mlinzi atakapopanda juu ya kuta za Yerusalemu, akatazama kusini, na kuona vilima vya Hebroni kwa mbali.

Na anapoweza kuona vilima vya Hebroni kwa mbali, dhabihu za asubuhi zinaweza kuanza. Kwa hivyo hiyo ilisimama pale nje. Na kama ungekuwa umesimama huko Yerusalemu ukiangalia kusini, ungeona kilele cha futi 500 juu kuliko Yerusalemu.

Kwa hivyo hiyo ilikuwa Hebroni. Ilitawala nchi upande wa kusini, kwa kiasi kikubwa, kwa njia ndogo zaidi, lakini sawa na jinsi hapa juu, bila shaka, Mlima Hermoni ulivyotawala kaskazini. Kwa hivyo, hii ilikuwa nchi nzuri ya kukuza zabibu kwa sababu usiku, unyevu huo ulijaa zabibu.

Kwa hivyo, ulikuwa umeongeza unyevu. Hebroni iko mbali sana kusini, kwa hivyo ilikuwa kavu zaidi na ilikuwa na joto zaidi. Lakini unyevunyevu wa usiku huo kwenye zabibu uliongeza uzalishaji huko, na unaendelea hadi leo.

Katika mstari wa 2, alichukua eneo hilo na kulitunza kwa upendo. Ni nchi ya mwamba na kitabu, kama tulivyosema mara nyingi, na kwa hivyo ilibidi ashughulikie miamba. Na akasafisha eneo hili kwa kuondoa mawe katika mfano huu.

Huyu ni Yahweh anayeandaa udongo kwa ajili ya kupanda. Sio kupanda mizabibu yoyote, bali anaichimba, anaivunja udongo, anaisafisha mawe, na kuipanda mizabibu mizuri. Mizabibu bora zaidi iwezekanavyo.

Pia alijenga mnara wa ulinzi. Sasa, sababu ya kuhitaji mnara wa ulinzi, na neno hili, bila shaka, linaingia katika Agano Jipya. Yesu anazungumzia jinsi usivyojenga mnara isipokuwa uhesabu gharama.

Na ni kama aina hiyo ya mnara ingekuwa katikati ya shamba la mizabibu kwa sababu ilibidi ulilinde shamba la mizabibu kutokana na wanyang'anyi. Kuna usemi mdogo wa kuvutia katika Wimbo wa Nyimbo unaozungumzia kuhusu Jihadhari na Mbweha wanaoharibu mizabibu. Mbweha wanaweza kuwa mmoja wa wanyang'anyi.

Ng'ombe ambao hawakuwa wamezuiliwa wangeweza kuingia na kukanyaga shamba la mizabibu. Wawindaji haramu wangeweza kuja mwishoni mwa Agosti hadi Septemba, ambayo ilikuwa wakati mkuu wa mavuno ya zabibu. Kama ilivyo hapa mashariki mwa Marekani.

Unaenda magharibi mwa Jimbo la New York, kwa kawaida ni Septemba, ambayo ni mwezi mkubwa kwa watu wa mavuno wanaochuma zabibu. Na kwa hivyo, kimsingi hufanya kazi hivyo. Ilikuwa mavuno ya mapema ya vuli huko Israeli.

Kwa hivyo, mnara wa kutolea huduma ungekuwa hapo. Ungetoka nje na kulala hapo usiku. Pia ilikupatia kwamba wakati wa mchana, ikiwa ulikuwa unafanya kazi kwenye baadhi ya mizabibu, ukiifunga, ukiitegemeza, ukipalilia, au chochote kingine kilichohusika katika kutunza mizabibu, ulikuwa na kivuli katikati ya shamba la mizabibu.

Anazungumzia kuhusu shamba la mizabibu kutengeneza shinikizo la divai. Kidogo tu kuhusu shinikizo la divai na mapipa ya divai. Tuna idadi nzuri ya haya katika Israeli ambayo tunaweza kuyatembelea kutoka nyakati za Biblia ambayo yametawanyika kote nchini.

Kwa kawaida, una kinu cha kukamua divai kilichokatwa kwa jiwe gumu. Kwa kawaida, kilikatwa kwa njia ambayo divai ingevutwa, au kilitengenezwa ili kielekee kwenye kinu kidogo ambapo kingetoka kwenye kinu. Sebuleni mwangu nina picha, moja ya picha za mapema zaidi tulizonazo za kinu cha kukamua divai, ambayo inavutia.

Kuna trellis. Hii inatoka Misri, 1400-1500 KK kwenye papyrus. Nimetokea kuwa nayo.

Lakini watu walio kwenye shinikizo la divai, wako juu wameshika mikono yao juu kwenye trellis. Unakanyaga zabibu, na unaweza kuwa mwekundu sana wakati unapojiinua. Kwa hivyo, wanatumia miguu yao mitupu, ambayo ndivyo ulivyofanya kwenye shinikizo la divai.

Unakanyaga zabibu. Na watu wengi wangeleta zabibu kwa vikapu. Ziliwekwa kuzunguka kinu cha kukamulia, na kisha watu na familia wangekamua.

Kisha divai ingetiririka, akiba na vyote, kwenye kile kilichoitwa pipa la divai. Na divai ingewekwa kwenye pipa lenye juisi na kisha kwa kawaida ilihifadhiwa kwenye mitungi mikubwa. Tunaiita amphora.

Baadhi ya mambo ya kuvutia tunayojifunza kutokana na ajali za meli za Mediterania ni baadhi ya meli zilizokuwa chini ya meli hizi zilizokuwa zikisafiri katika Bahari ya Mediterania zilizobeba shehena ya divai. Hakukuwa na divai nyingi Misri, divai nyingine Misri, lakini ziliagiza nyingi kutoka Ugiriki. Lakini mitungi hii, mingi kati ya hii, iliundwa maalum kwa hivyo ilikuwa na msingi uliochongoka unaoingia kwenye sakafu ya meli.

Kwa hivyo, kama meli ingeyumba huko nje katika Bahari ya Mediterania, divai haingepita. Ilikuwa na msingi imara kupitia msingi huo, shimo hilo, na amphora

iliyochongoka. Kuna amphora zingine, bila shaka, ambazo zilikuwa na msingi tambarare.

Pia, watu walihifadhi divai katika kile ambacho Marko II hukiita viriba vya divai. Hizi zilikuwa viriba vya mbuzi ambavyo kimsingi vilikuwa viriba ambavyo watu walitumia katika nyakati za Biblia. Na si viriba vya mbuzi tu, bali ushahidi wa mwanzo kabisa tulionao wa majeshi kuvuka Tigri na Frati ni kutumia viriba vya mbuzi vilivyojaa mafuta.

Kama vile mabaharia wa leo katika mafunzo ya msingi wanavyofundishwa jinsi ya kuongeza nguvu kwenye suruali zao. Kwa hivyo, ikiwa meli itaanguka, wana kitu kitakachowashikilia majini. Kwa hivyo, tunajua majeshi makubwa katika nyakati za Biblia yalivuka Frati na ngozi hizi za mbuzi zilizojaa mafuta.

Hilo lilikuwa daraja lao la kuingilia ili kuwavusha. Yesu anasema katika Marko II kwamba usiweke divai mpya kwenye viriba vya zamani. Kuna nini huko? Naam, viriba vilivyotengenezwa kwa ngozi ya mbuzi, labda ngozi ya kondoo au ngozi ya kondoo, ikiwa vimekuwepo huko kwa muda, vimepitia mchakato wa kuchachusha.

Sasa, haikuchukua muda mrefu kwa uchachushaji kuanza. Ni hadithi iliyoenea sana unaposikia watu wakipendekeza, kama wanavyotaka kufanya katika duru fulani kwamba watu walikunywa juisi ya zabibu na si divai katika nyakati za Biblia. Ndiyo, kulikuwa na juisi ya zabibu isiyochachushwa ambayo ingeweza kunywewa, lakini haikuwa imechachushwa.

Haikuwa ndani ya siku chache baada ya zabibu kuchumwa na kukamuliwa. Lakini uchachushaji ulianza haraka sana. Na hiyo ndiyo hoja ya Yesu unapochukua juisi hii iliyokamuliwa hivi karibuni na kuiweka kwenye viriba vya divai ambavyo tayari vimenyooishwa, viraka, au kurekebisha kama viriba vya divai vya Wagibeoni walivyokuwa navyo walipokuja kwa Yoshua.

Ukiweka divai mpya ndani yake, itapasuka. Kwa nini? Kwa sababu divai inapochachuka, ni pop, pop, pop, pop kadri gesi zinavyopanuka, na Yesu anasema, hapana, usiweke divai mpya kwenye viriba vya zamani, vinginevyo vitapasuka. Vitapasuka, vitapasuka.

Kwa hivyo, unaweka divai mpya kwenye viriba vipya vya divai, ili kuwe na unyumbufu. Haitavunjika. Inaweza kupanuka kiasili kupitia mchakato wa kutoa gesi hivo kama mchakato wa uchachushaji.

Kwa hivyo, pipa la divai wakati huo lilikuwa mahali ambapo divai ilikusanywa. Wakati mwingine iliruhusiwa kutulia kwa sababu kulikuwa na ngozi, kulikuwa na chembe, kulikuwa na mashina, na ilibidi upange yote hayo ili kusaidia kusafisha divai. Sawa, kwa hivyo anazungumzia kuhusu pipa la divai kuwa sehemu ya mchakato huu.

Sababu ya kuchukua muda kidogo kuhusu hili ni kwa sababu nilitaka tu kukurudisha kwenye kundi la wakulima watatu ambalo tumekuwa tukizungumzia, nafaka, divai, mafuta. Na usisahau kichala cha zabibu kavu kilichotolewa kwa Baali. Tunakumbuka hilo mwanzoni mwa Hosea.

Kwa hivyo, hii ilikuwa sehemu kubwa ya utamaduni. Wakanaani walikuwa nayo, Waebrania walikuwa nayo, na divai kwa kawaida ilichanganywa na maji. Hilo ni jambo ambalo halikusikika katika siku za mwanzo katika utamaduni wetu wa kisasa, lakini ndivyo ulivyonyoosha divai kwa kuongeza maji.

Tunajua Warumi wa kale hata waliongeza maji ya chumvi au maji ya bahari ili kunyoosha divai. Sehemu nyingi za divai kwenye sehemu nyingi za maji, ambayo ilimaanisha tu kwamba ikiwa watu wangelewa, walipaswa kunywa divai nyingi zaidi kuliko ingekuwa leo, ambayo ni jambo lingine la kuzingatia kwa nini watu walikunywa katika ulimwengu wa kale, na hawakuwa wamelewa kila wakati. Hii ilikuwa sehemu kubwa ya utamaduni.

Ilikuwa ni upunguzaji wa bei. Na hata Isaya sura ya 1 inazungumzia kuhusu ukosefu wa uaminifu wa watu wa siku zake. Ukisoma katika 1:22, kama ungekuwa mfanyabiashara ambaye alitakiwa kuuza divai iliyonyooka na isiyochanganywa, hiyo ingekuwa njia ya kupunguza uzito, kama vile Amosi anavyozungumzia kuhusu wafanyabiashara wanaorekebisha mizani yao na vipimo vyao, kwa hivyo unafikiri unapata ngano nyingi sana, na unadanganywa kwenye mizani.

Mstari huo mdogo katika Isaya 1:22 ni mstari unaoshughulika na haki. Anatawala mji huu usio mwaminifu. Mstari wa 21 unasema nini? Ni mji unaopaswa kujazwa na haki na haki, lakini sasa, ninyi ni nini? Ninyi ni watu ambao divai yao imechanganywa na maji.

Umechanganyikiwa. Na hilo ni moja tu ya mambo kutoka kwa maisha ya kila siku. Naam, huenda linatukosea macho tunapoliona kwa mara ya kwanza, lakini kila mtu anaweza kupunguza makali katika taaluma yake.

Inatokea katika biashara. Nyumba ya kwanza niliyojenga, nilijenga, hapana, singewahi kujenga nyumba. Nyumba ya kwanza niliyowahi kuishi, tulienda kwa dalali wa nyumba, na dalali akasema, unajua, ikiwa utaishi katika mji huu, lazima uhakikishe unapata nyumba iliyojengwa na majirani wawili.

Na dalali akasema, kwa kutumia misumari miwili? Nikasema, unamaanisha nini kwa kutumia misumari miwili? Akasema, tulikuwa na kaka wawili. Walikuwa katika biashara ya ujenzi. Waliishi vizuri hadi mmoja wao alipoanza kutumia vifaa kwa ufinyu na kujaribu kuokoa pesa na kupunguza gharama, lakini alikuwa akionyesha

kazi yake kama bidhaa nzuri sana, na wateja walikuwa wakipata vitu vya ubora wa juu wakati, kwa kweli, haikuwa hivyo.

Kwa hivyo, katika biashara ya mali isiyohamishika, baada ya ndugu hao hatimaye kuwa na ugomvi kuhusu aina hii ya udanganyifu, mmoja alitaka kuokoa pesa kwa kutumia nyenzo zenye ubora wa chini, na mwingine alitaka kuwa na maadili mema katika kumpa mteja kile walichofikiri walikuwa wakilipa walipokuwa wakijenga nyumba mpya na kununua moja. Kwa hivyo, mpangaji wa nyumba alisema, hakikisha unanunua nyumba iliyojengwa kwa kile alichokiita Farina kwa misumari miwili, si kwa misumari moja Farina. Kwa hivyo, sifa mjini ilikuwa msumari mmoja au miwili.

Kwa hivyo, tulisema tutatafuta nyumba ya kucha mbili. Tulipata moja kwa \$13,800, na hiyo ilikuwa nyumba yetu ya kwanza. Labda haitoshi kupitia muhula chuoni—siku hizi chache—lakini tulipata nyumba ya kucha mbili.

Ilikuwa nzuri. Haikuvunjika tulipokuwa pale. Mambo machache zaidi kuhusu mfano wa shamba la mizabibu.

Mungu kama mmiliki wa shamba la mizabibu, mstari wa 3, atatoa hukumu juu ya shamba la mizabibu, yaani Yuda na Yerusalemu. Na atafanya uamuzi kuhusu kesi yake. Yeye ndiye mwamuzi.

Anajenga kesi yake, utaona, kama Mika. Unakumbuka kile Mika alichofanya? Mika alieleza rehema zote nzuri na faida na matendo ya neema na wema ambayo Yahweh aliwapa watu wake, viongozi aliowapa, ukombozi aliowaleta kutoka Misri, n.k., n.k. Unaona rufaa ni vivyo hivyo hapa.

Alikuwa ameonyesha neema kubwa kwa watu wake. Hakuna kosa kwa Yahweh. Sikuwa na kitu kingine zaidi ambacho ningeweza kufanya kwa ajili ya shamba la mizabibu.

Niliipa mwanzo mzuri, fursa nzuri. Lakini ninapoitarajia ize zabibu, iwe fursa nzuri, yenye matunda, si lazima Efraimu, ambayo ina maana ya kuzaa mara mbili, lakini yenye matunda tu. Kwa kweli ilizaa zabibu mwitu, zabibu zisizotumika.

Au, kama NIV inavyosema, ilizaa matunda mabaya tu. Kwa hivyo, kisha anafikia hitimisho lake. Nawaambia basi nitakachofanya na shamba langu la mizabibu.

Nitaondoa ua wake. Sasa, mizabibu ilihitaji ua. Kwa kawaida, ua huo ulitengenezwa kwa mawe.

Ilikuwa ukuta wa kulinda shamba la mizabibu. Wakati mwingine ilikuwa mmea wenye miiba. Wakati mwingine ilikuwa mzabibu.

Unaweza kujenga ukuta wa ulinzi kuzunguka shamba la mizabibu ili kuwazuia wanyama wanaowinda wanyama. Lakini ulinzi wa shamba la mizabibu unapoondolewa, basi ng'ombe, mbweha, chochote kinaweza kuingia humo na kukanyaga shamba la mizabibu. Kwa hivyo, anasema litaliwa, shamba la mizabibu.

Na mambo haya ya kigeni yatakapoingia, yataathiri shamba la mizabibu na uzalishaji wa zabibu. Litakuwa mahali pa kukanyagwa. Litafanywa kuwa ukiwa.

Anasema haitakatwa au kulimwa na utapata miiba na miiba badala ya mahali pa kilimo kizuri cha mizabibu. Kwa hivyo, Mungu ndiye mmiliki wa shamba la mizabibu na yeye pekee ndiye anayeweza kudhibiti hali ya hewa inayoathiri shamba la mizabibu. Sasa, anajenga hadi kilele chake na hii ndiyo sehemu bora zaidi kwa sababu ana sehemu nyingine nzuri ya kuchanganyikiwa .

Ana jambo lingine kubwa analolifikia. Anasema shamba la mizabibu la Bwana wa Majeshi ni nyumba ya Israeli na Yuda. Alitafuta mishpat , lakini alichopata ni mishpak .

Alitafuta zedakah, lakini tazama alipata ze'akah . Nitaweka maneno hapo juu ili uweze kuona maneno ya kuigiza, michezo anayoitengeneza. Huu ni mmoja wa michezo ya maneno yenye nguvu zaidi tuliyo nayo katika manabii.

Kwanza kabisa, alitafuta mishpat . Alitafuta tzedakah. Alitafuta mishpak .

Alitafuta mishpak . Mishpak hutokea mara nyingi sana katika Biblia ya Kiebrania. Inatokana na mzizi wa neno shaphat linalomaanisha kuhukumu na mishpat ni haki au hukumu inayotolewa na jaji.

Mwamuzi ni shophet . Katika Biblia ya Kiebrania, jina la kitabu cha Waamuzi ni lipi? Shophetim . Kwa hivyo, Yahweh anawataka watu wake watende kwa haki kwa sababu mishpat ni njia ya kutenda, na kama Heschel anavyotukumbusha, ni njia kali na sahihi ya kumpa mtu mwingine haki yake.

Mishpat inarejelea haki. Inatupeleka kwenye kile kilicho halali na kile kilicho sawa. Ni ukumbusho wa kile ambacho sheria inasema.

Lakini kama Heschel anavyosema vizuri, haki katika mila ya Kiebrania ni tofauti kabisa na jinsi watu katika ulimwengu wa kisasa wanavyoelewa haki. Haki kwa wengi katika ulimwengu wa kisasa ndiyo ninayostahili. Haki yangu, haki yangu ya kisheria, haki yangu lakini Heschel anasema si kile ninachodai kisheria lakini pia, hatimaye ni barabara ya pande mbili.

Ni kile ambacho mtu mwingine anastahili pia. Hiyo ni haki kutoka kwa mtazamo wa kibiblia. Haimaanishi tu kile ninachoweza kudai, haki yangu, lakini kile ninachowajibika kukiri na kutoa na hiyo ni haki kwa mtu mwingine.

Kwa hivyo, inakata pande zote mbili. Ninachoweza kudai pamoja na kile kilicho cha haki na cha haki na kile ambacho ninalazimika kuhakikisha mtu mwingine anapokea pia. Tena, mawakili wengi Wakristo wangesema watu wanapoingia mahakamani na kutoka mahakamani, pande zote mbili zinapoondoka bila kuridhika, hiyo kwa kawaida ndiyo ishara bora kwamba haki imetendeka.

Unaposikia chama kimoja kikitoka na kusema, je, kweli tulikichukua na kukisafisha? Kwa kawaida, haki haijatendeka. Sawa, Mishpat, haki. Ni njia ya kutenda.

Badala ya haki, alikuwa na makosa ambayo yalikuwa umwagaji damu. Tofauti kubwa. Alitafuta njia ya kupata haki kwa ajili ya tzedakah.

Zedakah au kama Waisraeli wa kisasa wanavyoiita zedakah, mara nyingi akiilinganisha na hisani, lakini anatafuta haki. Haki mara nyingi huunganishwa na Mishpat. Inapita zaidi ya Mishpat na inaenea hadi ubora wa mtu.

Inamaanisha kwamba mtu huyo si mkarimu, mkarimu, na mwenye roho ya ukarimu kwa mtu unapohusika katika haki. Kama Heschel anavyosema, una huruma inayowaka kwa waliokandamizwa. Hiyo ndiyo haki.

Kwa hivyo, inashughulikia hali ya mtu, si tu kile ambacho mtu mwingine anastahili. Inazungumzia kile kilicho moyoni mwako unapoelekea kwenye jamii, kuelekea watu wengine kwa huruma na wema. Badala ya tzedakah, ze'akah, kilio kinatolewa.

Ni ombi la mwathiriwa kupokea msaada wakati wa dhuluma fulani. Ni neno la hisia kali na huruma. Utapata neno hili limetumika katika Kutoka 3:7 ambapo Israeli huwajibu wasimamizi wa kazi wa Misri kwa kisasi.

Walilia kutokana na mateso yao. Hii ikiwa ni wiki ya Pasaka, tunakumbuka historia hiyo. Tzedakah, Kutoka 3.7. Mwanzo 19.13, kilio cha maumivu ya wale wanaokandamizwa.

Nitasoma tu mstari huo. Kutoka 19:13, ni Sodoma na Gomora. Na inasema, Kilio kwa Bwana dhidi ya watu wake ni kikubwa sana hata ametutuma tuuangamize.

Kilio. Wasomi wengi wanaamini dhambi kuu ya Sodoma na Gomora ilikuwa kutojali maskini. Sio tatizo la ngono.

Na kuna ushahidi dhahiri katika manabii wa kubishana hivyo. Neno hili, kilio. Je, inawezekana kulikuwa na ukandamizaji? Je, inawezekana watu walikuwa

wakinyimwa haki za msingi za binadamu? Kama sehemu ya tatizo huko Sodom na Gomora.

Neno hilo linatumika kwa kilio cha waliokandamizwa. Kwa hivyo basi, wimbo wa shamba la mizabibu. Tena, nabii anaita nini? Haki, haki.

Maneno mawili muhimu sana yanayoelezea wasiwasi wa nabii. Sio nje, bali ni kitendo kinachohesabika.

Huyu ni Dkt. Marv Wilson katika mafundisho yake kuhusu Manabii. Hii ni kipindi nambari 29, Isaya, Mandhari Teule.